

Turizmin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi: Mardin Örneği

Özgür ÖZER^{1*}, Doğan ATAMAN²

¹ Necmettin Erbakan University, Tourism Faculty, Turkey

² Necmettin Erbakan University, Social Sciences Institute, Turkey

ÖZ

Turizm, yerel halkın yaşam kalitesi üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiler bıraktığından, yerel halkın turizme yönelik algılarının ve tutumlarının incelenmesi araştırmacıların ilgi odağı haline gelmiştir. Araştırmanın amacı, turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkisini ölçmektir. Araştırmanın alanı, Mardin ili seçilmiştir. Araştırmanın verileri 509 katılımcıdan anket tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmada turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkisini ölçmek için regresyon analizi yapılmıştır. Sonuç olarak, Turizmin Mardin yerel halkını çevresel ve ekonomik olarak olumlu etkilerken; sosyo-kültürel olarak olumsuz etkilediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Turizmin Etkileri, Yaşam Kalitesi, Mardin

The Effect of Tourism on Local People's Quality of Life: The Case of Mardin

ABSTRACT

Since tourism has both positive and negative effects on the quality of the life of local people, the study of local people's perceptions and attitudes towards tourism has become the focus of researchers. The aim of the research is to measure the impact of tourism on the quality of the life of local people. The area of the research has been chosen as the province of Mardin. The data of the study were obtained from 509 participants using the questionnaire. Regression analysis was conducted to investigate the impact of tourism on the quality of the life of local people. The findings of the study indicated that while tourism has a positive impact on the local people of Mardin in environmental and economic terms it also have socio-cultural impacts.

Keywords: Tourism Effects, Quality of Life, Mardin

1. Giriş

20. yüzyılın ikinci yarısından günümüze kadar turizm endüstrisinin birçok ülkenin ekonomisi için önemi giderek artmıştır. Turist harcamaları, birçok ülkede döviz kazancı yoluyla ödemeler dengesine katkıda bulunan alternatif bir ihracat şeklidir. Bu nedenle; turizm kaynaklı gelirler, dünyadaki ülkelerde istihdamı, yerel halk gelirlerini ve devlet gelirlerini artırarak, önemli bir gelir kaynağı haline gelmektedir (Oh, 2005). UNWTO ve WTTC (2018) istatistiki verilerine göre, 2018 yılında uluslararası seyahat eden 1.4 milyar turist harcaması dünya genelinde toplamda 1 trilyon 229 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Turizmin gelişimi, destinasyonlar ve yerel halk üzerinde hem olumlu hem de olumsuz olarak önemli

* Sorumlu Yazar e-mail: ooz@erbakan.edu.tr

etkilere neden olmaktadır. Turizmin olumlu etkileri arasında; gelir artışı, istihdam artışı, girişimcilik fırsatları, yerel kültürün korunması ve yeniden canlanması, alt yapı hizmetlerinin iyileştirilmesi ve eğlence seçeneklerini arttırması vb. yer almaktadır. Turizm ayrıca dolaylı olarak inşaat sektörünü, teknik projeleri, ticaret ve rekreasyonel faaliyetler gibi birçok üretim sektörünü de etkilemektedir (Gursoy, vd., 2000). Bununla birlikte, turizm gelişimi beraberinde birçok olumlu sonuç getirmesine rağmen, yerel toplumlar üzerinde birçok geleneksel ve kültürel olumsuz sonuçlara da neden olabilir (Dimitriadis, vd., 2013; Haley, vd., 2004).

Bir ülke, bölge veya şehir turizm merkezi haline geldiğinde o destinasyondaki yerel halkın yaşamları turizm faaliyetlerinden etkilenmektedir. Son birkaç on yılda, bölgesel ekonomik kalkınma için bir araç olarak turizme olan ilgi önemli ölçüde artmıştır. Topluluk liderleri ve ekonomik kalkınma uzmanları, turizmi giderek artan bir şekilde yerel istihdam fırsatlarını, vergi gelirlerini ve ekonomik çeşitliliği arttırabilecek önemli bir endüstri olarak görmektedir. Turizmin etkilerine yönelik yapılan çalışmalarında, turizmin yerel halkın ekonomik refahı, sosyal-kültürel refahı ve çevresel refahı üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri araştırılmıştır. Bununla birlikte, bu araştırmaların çoğu, yoksulluk, kişi başına gelir, suç oranları ve kirlilik gibi yerel halkın yaşam kalitesini etkileyebilecek nesnel göstergeler kullanılarak turizm etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır (Kim, Uysal ve sirgy, 2013).

Bununla birlikte, turizm sadece yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumlarını değil aynı zamanda genel yaşam kalitelerini de etkilemektedir. Bunun nedeni, bir topluluk hedef haline geldiğinde, yerel halkın yaşam kalitesi turizmin gelişmesinden etkilenir. Bir topluluktaki yerel halkın yaşam kalitesi, topluluk liderleri için büyük bir endişe kaynağıdır ve turizm gelişiminin genel amacı olan ekonomik, sosyal, kültürel, rekreasyon ve diğer faydalara değinerek yerel halkın yaşam kalitesini arttırmak temel amaç haline gelmiştir. Turizm literatüründe, hükümet planlamacıları ve topluluk geliştiricileri, turizm planlaması ve geliştirmesinde yerel halkın yaşam kalitesi giderek daha fazla dikkate almıştır (Uysal, vd., 2016).

Turizm, yerel halkın yaşam kalitesini etkileyebilecek büyük bir potansiyele sahiptir. Geçtiğimiz birkaç yıl boyunca bir dizi çalışma, yerel halkın turizme karşı tutumlarını ve turizmin bir topluluk üzerindeki etkilerini dikkate almıştır (Andereck and Vogt, 2000). Bu araştırmaların birçoğunun ortak yönleri, turizmin bir toplumdaki insanların yaşam kalitesini etkilediği öngörü olmakla birlikte, az sayıda çalışma yerel halkın turizmin yaşam kalitesi üzerindeki etkilerine yönelik algılarını doğrudan araştırmıştır. Turizm ve yaşam kalitesi algısı üzerine bir çalışmanın önemi üç yönlü olarak ele alınabilir: birincisi, bu nitelikteki bir çalışma, yerel halkın turizmin yaşam kalitesi üzerindeki etkisine yönelik tutumlarının ve algılarının belirlenmesine yardımcı olur. İkincisi, çalışma araştırmacıların ek turizm gelişimi ve özel kalkınma politikaları için yerel halkın desteğini incelemelerine yardımcı olmaktadır. Üçüncüsü, turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkilerinin en belirgin yönlerini belirler (Andereck ve Nyaupane, 2011).

Son yıllarda araştırmacılar turizmin etkilerine artan bir ilgi göstermişlerdir. Bu ilginin temel nedeni, yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algı ve tutumlarının, mevcut ve gelecekteki turizm programlarının ve projelerinin başarılı bir şekilde geliştirilmesi, pazarlanması ve işletilmesi için önemli bir planlama ve politika değerlendirmesi olmasıdır (Ap, 1992; Ko ve Stewart, 2002). Bir destinasyonda turizmin gelişmesi için, turizmin olumsuz etkileri en aza indirilmeli ve yerel halkın turizmi fayda sağlayan olumlu bir sektör olarak algılaması gerekmektedir (Jurowski ve Gürsoy, 2004).

Mardin şehrinin kültürel varlıklarına gereken önemin verilmemesi, terör, güvenlik, ulaşım, kalifiyeli eleman yetersizliği gibi sorunlardan dolayı Mardin’de turizmin önemi geç anlaşılmıştır (Ulucan ve Kahraman, 2017). Turizm sektörünün gelişmeye başlamasıyla şehirde konaklama tesislerin sayısı artmıştır. Mardin ilinde ziyaretçilerin konaklayabileceği elli üç (53) tesis bulunmaktadır. Artan turizm talebi ile birlikte bölgeyi ziyaret eden turistlerin sayısında da önemli bir artış meydana gelmiştir. 2018 yılı verilerine göre 31 bini yabancı olmak üzere toplamda 486 bin kişi gecelemetedir (Mardin il kültür turizm müdürlüğü, 2019).

Mardin ili önemli bir tarihi ve kültürel turizm potansiyeline sahiptir. Mardin ili destinasyonunun ulusal ve uluslararası düzeyde rekabet avantajı sağlanabilmesi ve sürdürülebilir bir turizm için yerel halkın da yapılacak olan planlamalara dahil edilmesi gerekir. Bundan dolayı Mardin ilinde yaşayan yerel halkın yaşam kalitesi önemli olmaktadır. Mardin destinasyonunda gelişmekte olan turizm yerel halk üzerinde

ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel olarak fayda sağlarsa yerel halkın yaşam kalitesi de artacaktır. Yerel halkın yaşam kalitesinin artmasıyla birlikte turizme verilen destek artacak bu da sürdürülebilir turizmin önünü açacaktır. Bu yüzden turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkisinin belirlenmesi daha da önemli hale gelmiştir. Bir başka önemli husus da Mardin destinasyonunda yerel halk ile turizm gelişimini ele alan çalışmaların sayısının az olması ve bu çalışmalarda yaşam kalitesi boyutunun ele alınmamasıdır. Bu da çalışmada ortaya çıkan sonuçların önemini ortaya koymaktadır.

2. Literatür

Yaşam kalitesi kavramı “belirli bir toplumda insanların olumlu değerlendirdiği genel bir durum” olarak tanımlanabilir. Yaşam kalitesine katkıda bulunduğu düşünülen unsurlar kültürden kültüre değişebilir de, bir değer olarak yaşam kalitesi evrensel olarak kabul edilir. Yaşam kalitesini tanımlamak zordur, çünkü bireylerin algılarına ve duygularına bağlı öznel bir deneyimdir. 100’den fazla yaşam kalitesi tanımı ve modeli vardır, ancak son yıllarda, insanların yaşamlarının ve çevrelerinin birçok yönünü kapsayan çok boyutlu ve etkileşimli bir yapı olduğu konusunda mutabakat vardır (Schalock, 1996; Khizindar, 2012).

Yaşam kalitesi kavramı, yıllar içinde farklı yazarlar tarafından çeşitli şekillerde incelenmiştir. Sirgy (2001), sağlık ve pazarlama gibi farklı bakış açılarından yaşam kalitesi araştırmasının gelişimini gözden geçirmiş ve gelecekteki genişlemesinin kapsamını incelemiştir. Veenhoven (2000), yaşam kalitesi, refah ve mutluluk terimleriyle ilişkili farklı anlamların ana hatlarını çizmiş ve bu terimlerin geniş kapsamlı insani değerleri ve özel erdemleri yorumlamada oldukça benzer olduğunu tespit etmiştir.

Yaşam kalitesi, insanların yaşamlarını nasıl gördükleri, ne hissettikleri, yaşamdan duyduğu memnuniyeti, dünyadaki deneyimleri ya da tatmin duyguları olarak ifade edilmektedir. Benzer durumlar ve koşullar insanlar tarafından farklı algılanabilir. Bu nedenle, birçok araştırmacı yaşam kalitesini en iyi bireyin bakış açısından oluştuğunu düşünmektedir (Taylor ve Bogdan, 1990).

Yaşam kalitesi çalışmalarının amacı, bir alanın yalnızca nesnel bir fiziksel tasarım perspektifinden değil aynı zamanda öznel bir insan tepkisi perspektifinden nasıl bir performans ortaya çıkardığını göstermektir. Puczko ve Smith (2011), Budapeşte’de yaptıkları çalışmada turizm ve yaşam kalitesi arasındaki ilişki vurgulanmaktadır. Geliştirilen Budapeşte modeli, turizm alanına yaşam kalitesi teorisi ve pratiğini uygulayarak yaşam kalitesi (QOL) çalışmalarına bütüncül bir yaklaşım getirmektedir. Bu model, seyahat etmeye yönelik tutumlar, ziyaretçinin motivasyonları, gezinin nitelikleri, destinasyon özellikleri, ve turizmin etkileri olarak tanımlanmış beş turizm yaşam kalitesi alanını içermektedir. Stratejinin temel amacı, turizm yoluyla yaşam kalitesini artırmaktır. Araştırmacılara göre yaşam kalitesi, bireyin yaşamından tam olarak tatmin olma duygusuna dayanır ve fikir oluşturma sürecinde turizmin önemli bir rolünün olduğudur. Elde edilen bulguların sonuçları, yerel halkın maddi mallara atıfta bulunduğu yaşam standardı veya refah hakkında düşündüklerini, ancak maddi olmayan mallardan bahsedildiğinde mutluluk veya yaşam kalitesini düşündüklerini belirtmiştir.

Turizm literatürü incelendiğinde turizmin yerel halkın yaşam kalitesini etkilediğini birçok çalışmada belirtilmektedir. Altıntaş (2010) çalışmasında Alanya’daki yerel halkın algıladığı yaşam kalitesini sürdürülebilir turizm ile ilişkilendirmeye çalışmıştır. Araştırmanın sonucunda, Alanya’daki yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumları ile yaşam kalitesine yönelik algıları arasında negatif yönde bir ilişki ortaya çıkmıştır.

Bir başka çalışmada ise, Andereck ve Nyaupane (2011) Arizona’da turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Yapılan analizler sonucunda turizmden elde edilen kişisel yararın, ekonomik faydaların ve turistler ile temasın algılanan yaşam kalitesi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu ve turizm gelişimin yerel halkın yaşam kalitesini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kim, Uysal ve Sirgy (2013), çalışmalarında yerel halkın turizm etkisi (ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel) algıları ile yerel halkın belirli yaşam alanlarından (maddi refah, toplum refahı ve duygusal refah) duyulan memnuniyet ile ilişkilendiren teorik bir modele dikkat çekmektedirler. Araştırmada maddi refah, toplum refahı ve duygusal refahın genel yaşam memnuniyetini önemli ölçüde etkilediği ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde, Sarı ve Özdemir (2014), çalışmasında Eskişehir Odunpazarı bölgesinde ikamet eden halkın turizme bağlı olarak yaşantıları üzerinde değişen durumlarının belirlenmesi

amaçlanmıştır. Yapılan araştırma sonucunda yerel halkın artan turizm gelişimini onayladıkları ve genel yaşamlarından memnun oldukları saptanmıştır.

Bir destinasyonda gelişmeye başlayan turizm yerel halkın yaşam kalitesini arttırıcı etkiler meydana getirir. Alaeddinoglu, Turker ve Can (2016), turizmin etkilerinin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla Van'da yaptıkları araştırmanın sonucu, turizmin etkileri ile yerel halkın maddi ve kültürel refahı arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Dahası, turizmin ekonomik ve kültürel etkilerinin yerel halkın maddi ve kültürel refahı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu belirtilmektedir.

Türker, Selçuk ve Özyıldırım (2016), araştırmalarında turizm gelişiminin Safranbolu'da yerel halkın yaşam kalitesi üzerine etkisini araştırmıştır. Çalışmada Safranbolu yerel halkının yaşam kalitesi algıları; sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel olarak ele alınmıştır. Araştırma sonucunda, turizmin Safranbolu halkının yaşam kalitesini olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Elde edilen bulguların sonuçları, turizmin Safranbolu'daki yerel halkın yaşam kalitesini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Turizmin ekonomik, kültürel ve çevresel etkileri Safranbolu halkının yaşam kalitesini olumlu, sosyal etkileri ise olumsuz olarak etkilemektedir.

Turizm alan yazını incelendiğinde yerel halkın yaşam kalitesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Sürdürülebilir bir turizm gelişiminin sağlanması için yerel halkın yaşam kalitesinin yükseltilmesi gerekmektedir. Turizm gelişiminin yaşam kalitesine olumlu etkilerin olduğunu gören yerel halk turizmi destekleyecektir. Bu da sürdürülebilir bir turizmin önünü açacaktır. Buradan yola çıkarak Mardin ilinde yapılan bu çalışmada, turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine yönelik yerel halkın algıları incelenmiş, bu etkilerin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkileri test edilmiştir.

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada turizmin Mardin ilindeki yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini tespit etmek ve bölgede gerçekleştirilecek turizm planlaması faaliyetlerine katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

3.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma kapsamına Mardin ilinde yaşayan yerel halk dâhil edilmiştir. Bu yörenin seçilmesinin nedeni bölgenin tarihi ve kültürel turizminin önemini anlaşılmaya başlanmasıyla yerel halkın turizmle yeni tanışması ve dolayısıyla turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki başlangıç etkilerinin neler olduğunun belirlenmesi açısından iyi bir örnek teşkil etmesidir.

3.3. Evren ve Örneklem

Çalışma alanı olarak seçilen Mardin şehri tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, bu medeniyetlerin bırakmış oldukları eserler ve zengin kültür ve bilgileriyle günümüze kadar bozulmamış sayılı şehirlerden biridir. Geleneksel Mimarisi, etnografik, arkeolojik tarihi yapıları ve görsel varlıklarıyla adeta zamanın durma noktasına getiren Venedik ve Kudüs şehirlerinden sonra bütünüyle tarihi ve kültürel miras olarak kabul edilen, dünyanın yaşanır izlenimi veren en iyi üç sit kentinden biridir (Gündüz, 2011). Bundan dolayı, araştırmanın evreni olarak Mardin ilinde yaşayan 18 yaş ve üstündeki bireyler seçilmiştir. Araştırmanın evrenini oluşturan Mardin ilinin 2018 yılı nüfus sayımı verilerine göre ilçeleriyle birlikte toplam nüfusu 829.195'tir. Araştırmanın evrenine dahil edilmeyen 18 yaş altı nüfusun toplamı ise 337.219'dur. Bu durumda Mardin ili ve ilçelerinde araştırmanın evrenine dahil edilen 18 yaş ve üstündeki kişilerin nüfusu 491.976'dır (TUİK, 2019). Araştırmanın örneklem büyüklüğüne bakılarak örneklem sayısına göre $\alpha=0.05$ örnekleme hatası için 384 kişiden veri toplanması gerektiği hesaplanmıştır (Sekaran, 2003).

3.4. Veri Toplama

Bu araştırmada, verilerin toplanması anket yoluyla elde edilmiştir. Veriler, Mardin'deki yerel halkla yüz yüze görüşülerek toplanmıştır. Anket tekniği, diğer veri toplama tekniklerine (görüşme, gözlem) göre farklı bölgeler içerisinde çok daha büyük gruplara daha hızlı uygulanma olanağının olması (zaman

tasarrufu sağlaması) ve maliyetinin daha düşük olması gibi avantajlar sağlamaktadır (Büyüköztürk, vd., 2018).

Anket formu, Çalışkan, 2003; Çolak, 2017; Gürsoy, vd., 2002; Jurowski ve Gürsoy, 2004; ve Kim, 2002 tarafından geliştirilen ölçek maddelerinin derlenmesiyle oluşturulmuştur. Araştırmanın amacına yönelik olarak uyarlanan anket formu; turizmin etkilerine yönelik 12 ifade, turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik 12 ifade, turizmin Çevresel etkilerine yönelik 9 ifade ve yerel halkın yaşam kalitesine yönelik 5 ifade olmak üzere toplam 38 ifadeden oluşmaktadır. Anketler uygulamaya konulmadan önce 30 kişiyle yüz yüze görüşülerek anlaşılmayan ifadeler düzeltilmiştir. Son haline getirilen anketler 2019 yılı ocak ile mayıs ayları arasında yerel halk ile yüz yüze görüşülerek 520 kişiye uygulanmıştır. Toplanan bu anketlerin 11 tanesinde eksik verilerin olması ve tek düze cevapların verilmesinden dolayı analiz dışına tutulmuş olup kalan 509 anket analizlere tabi tutulmuştur.

Bu çalışmada turizmin olumlu ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkileri ile yerel halkın yaşam kalitesi arasındaki ilişkiye belirlemek amacıyla aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur.

H₁: Turizmin olumlu etkileri, yerel halkın yaşam kalitesi algılarını etkiler.

H_{1.1}: Turizmin olumlu ekonomik etkileri yerel halkın yaşam kalitesi algılarını etkiler.

H_{1.2}: Turizmin olumlu sosyal etkileri ile yerel halkın yaşam kalitesi algılarını etkiler.

H_{1.3}: Turizmin olumlu çevresel etkileri ile yerel halkın yaşam kalitesi algılarını etkiler.

3.5. Araştırmanın Bulguları

Araştırma sırasında öncelikle toplanan verilerin demografik sorularına yönelik frekans analizi yapılmıştır. Buna göre; cinsiyetleri açısından bakıldığında ankete katılan 509 katılımcının %38,7'si kadın ve %61,3'ü erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların medeni durumlarına göre ise %66'sı bekâr ve %34'ü evli bireylerden oluşmaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların demografik özellikleri

		N	%			N	%
Cinsiyet	Kadın	197	38,7	Yaş	18-25	204	40,1
	Erkek	312	61,3		26-35	220	43,2
	Toplam	509	100		36-45	51	10,0
Medeni Durum	Bekâr	336	66	56-65	7	1,4	
	Evli	173	34	66+	3	0,6	
	Toplam	509	100	Toplam	509	100	
Eğitim Durumu	Okula gitmedim	5	1,0	Ne iş yapıyorsunuz?	N	%	
	İlkokul	15	2,9		Ev hanımı	19	3,7
	Ortaokul	24	4,7		İşsiz	54	10,6
	Lise	86	16,9		Ücretli çalışan	114	22,4
	Ön Lisans	85	16,7		Kendi hesabına çalışan	25	5,0
	Lisans	254	49,9		Emekli	8	1,6
	Yük. Lisans-Doktora	40	7,9		Öğrenci	139	27,3
	Toplam	509	100		Kamu personeli	109	21,4
Aylık gelir	0-1500	203	39,8	İşveren	19	3,7	
	1501-3000	179	35,2	Diğer	22	4,3	
	3001-4500	67	13,2	Toplam	509	100	
	4501-6000	36	7,1				
	6000+	24	4,7				
	Toplam	509	100				

Katılımcıların yaş gruplarına bakıldığında en yüksek oranın %43,2 ile 26-35 yaş aralığı oluşturduğu, en düşük katılımının %0,6 ile 66 ve üstü yaş aralığının oluşturduğu görülmektedir. Meslek gruplarına göre dağılıma bakıldığında ise en çok katılım %27,3 ile öğrencilerden oluşmaktadır.

Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında en yüksek oranın %49,9 ile lisans mezunlarının oluşturduğu görülmektedir. Ardından sırasıyla %16,9 ile lise mezunları, %16,7 ile ön lisans mezunları, %7,9 yüksek lisans-doktora mezunları, %4,7 ortaokul mezunları, %2,9 ilkököl mezunları ve %1,0 okula gitmeyen eğitimsiz bireylerden oluşmaktadır. Aylık ortalama gelir durumlarına bakıldığında, %39,7'sinin 0-1500 ₺, %35,2'sinin 1501-3000 ₺, %13,2'si 3001-4500 ₺, %7,1'i 4501-6000 ₺ ve %4,7'si 6000 ₺ ve üstü gelire sahip olduğunu belirtmiştir. Demografik verilere ilişkin veriler Tablo 1'de gösterilmektedir.

3.6. Güvenirlilik Analizi

Araştırmanın ölçeğinin güvenilirliğinin test edilmesine yönelik ölçek boyutlarının Cronbach's Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Analiz sonucunda turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkileri ile yaşam kalitesi boyutlarına ilişkin Cronbach's Alpha katsayıları hesaplanmıştır. Güvenirlilik analizi sonucunda $\alpha \geq 0,70$ olması ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir (Kayış, 2008). Tablo 2'de güvenilirlik analizi sonucu gösterilmektedir.

Tablo 2: Güvenirlilik analizi

	Soru sayısı	Cronbach's Alpha
Turizmin ekonomik etkileri	12	,800
Turizmin sosyo-kültürel etkileri	12	,765
Turizmin çevresel etkileri	9	,704
Yaşam kalitesi	5	,746

3.7. Regresyon Analizi

Turizmin olumlu ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerinin Mardin halkının yaşam kalitesi üzerindeki etkisini test etmek için doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Doğrusal regresyon analizine ilişkin veriler tablo 5'te gösterilmiştir.

Doğrusal regresyon analizi sonucunda test edilen veriler istatistiksel olarak ($F=169,522$ $P=,000$) anlamlıdır. Regresyon modelinin bağımsız değişkenleri olan turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkileri bağımlı değişken olan yaşam kalitesi değişkenini %49,9 açıklamaktadır. Genel yaşam kalitesi katsayısı $\beta = ,807$ olup, ayrıca sabit değer $p= ,000$ düzeyinde anlamlıdır. Bu sonuç ile birlikte araştırmanın birinci hipotezi kabul edilmiştir.

Turizmin ekonomik etkileri katsayısı $\beta = ,317$ ve $p=,000$ düzeyinde anlamlıdır. Dolayısıyla turizmin ekonomik etkileri ile yaşam kalitesi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu da ekonomik etkilerde oluşan bir birimlik artışın yaşam kalitesi üzerinde $\beta = ,317$ birimlik artışa neden olduğu söylenebilir. Bu sonuçlara göre araştırmanın birinci hipotezin ilk alt hipotezi kabul edilmiştir. Kim (2002) çalışmasında turizmin ekonomik etkilerinin yerel halkın yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilediği sonucuyla farklılık göstermektedir.

Tablo 3: Regresyon analizi

	Beta	t	Sig.
Olumlu Ekonomik Etki	,317	9,370	,000
Olumlu Sosyo-Kültürel Etki	-,053	-1,819	,069
Olumlu Çevresel Etki	,387	12,784	,000
CONSTANT	,807	7,431	,000

*R= ,708, **R Square= ,502, ***Adjusted R Square= ,499, ****F= 169,522, *****P= ,000, ***** Bağımlı değişken: Yaşam kalitesi

Turizmin sosyo-kültürel etkileri katsayısı $\beta = -,053$ ve anlamlılık düzeyi $p= ,069$ 'tür. Anlamlılık düzeyi dikkate alındığında turizmin sosyo-kültürel etkileri ile yaşam kalitesi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Bu da sosyo-kültürel etkilerde oluşan bir birimlik artışın yaşam kalitesi

üzerinde $\beta = -,053$ birimlik azalmaya neden olduğu söylenebilir. Bu sonuç, araştırmanın birinci hipotezinin ikinci alt hipotezi red edilmiştir. Sosyo-kültürel etkiye yönelik bu veriler Türker, Selçuk ve Özyıldırım 'ın (2016), Safranbolu'da yaptıkları çalışmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Turizmin çevresel etkileri katsayısı $\beta = ,387$ ve anlamlılık $p= ,000$ 'dır. Bu durum, turizmin çevresel etkileri ile yaşam kalitesi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu göstermektedir. Dolayısıyla çevresel etkilerde meydana gelen bir birimlik artışın yaşam kalitesi üzerinde $\beta = ,387$ birimlik artışa neden olduğu söylenebilir. Bu sonuca göre; araştırmanın birinci hipotezinin üçüncü alt hipotezi kabul edilmiştir. Çevresel etkiye yönelik bu sonuçlar, Khizindar'ın (2012) Suudi Arabistan'da yaptığı çalışmanın sonuçları ile örtüşmektedir.

4. Sonuç ve Öneriler

Turizm gelişimi ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel açıdan olumlu veya olumsuz etkileri olabilmektedir. Bu etkilerden öncelikli olarak en fazla etkilenen yerel halktır. Dolayısıyla olumlu etkilerin daha fazla ön plana çıkarılması ve olumsuz etkilerin en aza indirilmesi için yerel halkın da turizm planlamasına yönelik görüşlerinin alınması ve planlamaya dahil edilmesi gerekmektedir. Yerel halkın turizm planlamasına yönelik algı ve tutumlarının olumlu olması bölgede gerçekleştirilecek turizm faaliyetlerinin başarılı bir şekilde yürütülmesine yardımcı olacaktır. Ancak yerel halkın turizm faaliyetlerine yönelik algı ve tutumlarının olumsuz olması turizm planlamasının başarılı bir şekilde yürütülmesinin önünde engel oluşturacaktır. Bundan dolayı turizmin sürdürülebilir gelişimi için turizmin yaşam kalitesi üzerindeki etkileri büyük önem arz etmektedir.

Bu araştırmada turizmin olumlu ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerinin Mardin halkının yaşam kalitesi üzerindeki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen verilere göre, Turizmin genel olarak yaşam kalitesini olumlu etkilediği tespit edilmiştir. Turizmin olumlu ekonomik ve çevresel etkileri yerel halkın yaşam kalitesi üzerinde olumlu etkiye sahipken turizmin sosyo-kültürel etkileri yerel halkın yaşam kalitesi üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bu alanda yapılan araştırmalar, oluşan bu sonuçlar ile (Türker, vd., 2016 ve Khizindar, 2012) örtüşmektedir.

Turizm gelişimi sadece fayda sağlamakla kalmaz aynı zamanda maliyetleri de arttırabilir. Yerel halkın yaşam kalitesi üzerinde etkili olan fayda ve maliyetlerin tespit edilerek yerel halkın turizme yönelik algıları geliştirilebilir. Bu bağlamda, sürdürülebilir turizm gelişimi için yerel halkın turizm planlamasına katılımı sağlanabilir. Yerel halkın turizm sektörüne desteğini sürdürmek ve yaşam kalitelerini arttırmak için turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve fiziksel etkilerinin sonucunda meydana gelen faydaların maliyetlerden daha yüksek olması gerekmektedir. Bu yüzden, yerel halkın turizm planlama faaliyetlerine katılımı son derece önemlidir. Turizmin yerel halkın yaşam kalitesine olumlu etkisini arttırmak için, yerel halkın turizm sektöründe istihdamını artıran ve turizm yatırımlarını teşvik eden politikalar geliştirilmelidir. Böylelikle yerel halk turizm sektöründe önemli bir yere sahip olabilir ve turizmden elde ettikleri faydaları arttırabilir. Bu da, yaşam kalitelerinin artmasına neden olabilir.

Turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini arttırmak için istihdam olanaklarının artırılması ve yerel halkı yatırım yapmaya teşvik edecek politikalar geliştirilmelidir. Böylece turizm sektörüne yerli yatırımcıların egemen olması ile birlikte sızıntının önüne geçilebilir. Bu da elde edilecek gelirlerin bölge içinde kalmasını sağlayarak yerel halkın yaşam kalitesinin artmasına katkı sağlayacaktır (Türker, vd., 2016).

Alan yazınında yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algılarını ölçmeye yönelik çok sayıda araştırma yapılmasına karşın turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkilerine yönelik yapılan çalışmalar oldukça azdır. Sürdürülebilir turizm gelişimi için Mardin halkının turizmin etkilerine yönelik algılarının nasıl olduğunun belirlenmesi önem taşımaktadır. Bununla birlikte bu çalışmanın ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Mardin ilinde turizmin sosyo-kültürel etkilerinin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki olumsuz etkisi dikkate alındığında, turizmin gürültü, aşırı kalabalık, trafik, suç oranındaki artış gibi olumsuz sosyo-kültürel etkilerinin en aza indirilmesi için bir dizi çalışmaların yapılması gerektiği ön görülmektedir.

Bir turistik destinasyonda; turizm gelişmeye başladığı andan itibaren yerel halk ilk aşamada turizmin ekonomik etkileriyle karşılaşır ve bu etkilerin yaşam kalitesini arttırdığı için turizme karşı algıları da bu

yönde gelişir. Mardin ili destinasyonunda da turizm gelişme aşamasında olduğu için yerel halk daha olumsuz taraflarını hissetmemektedir. Turizm gelişimin daha üst seviyelere çıkmasıyla birlikte bölgede tekrar yerel halkın yaşam kalitesinin ölçülmesi gerekmektedir. Eğer yerel halkın yaşam kalitesinde düşüş meydana gelmişse bunun düzeltilmesi için çözümler geliştirilmelidir.

Turizm politikası ve planlaması kapsamında karar verici organların, planlama çalışmaları yaparken bütüncül planlama kapsamında yürütülecek planlama faaliyetlerinde; yerel halka ve sivil toplum kuruluşlarına yer vermesi, yerel halkın yaşam kalitesinin artırılması ile ilgili konular üzerinde daha çok durulması gerekmektedir. Mardin ili destinasyonunun turizm faaliyetlerinin nitelik ve kalite yönünden sürdürülebilir kılınması yönünden bütüncül planlama faaliyetleri son derece önem arz etmektedir.

Kaynaklar

- Altıntaş, V. (2010). Turizm Gelişiminin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri: Alanya Bölge Modeli. (Doktora Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altunel, M.C. (2009). Yerel Halkın Turizmin Gelişmesine Verdiği Desteği Etkileyen Faktörlerin Sosyal Değişim Teorisi Açısından İncelenmesi: Alaçatı Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Andereck, K. L. & Nyaupane, G.P. (2011). Exploring the nature of tourism and quality of life perceptions among residents. *Journal of Travel Research*, 50 (3): 248-260.
- Andereck, K. L., & Vogt, C. A. (2000). The relationship between residents' attitudes toward tourism and tourism development options. *Journal of Travel Research*, 39(1), 27-36.
- Ap, J. (1992). Residents' perceptions on tourism impacts. *Annals of Tourism Research*, 19(4), 665-690.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2018). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. PegemA Yay, Ankara.
- Çalışkan, U. (2003). Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri ve Kuşadası İlçesi Uygulaması. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çolak, E. (2017). Muğla Halkının Turizm Olgusuna ve Turizm Etkilerine Bakış Açılarını Anlamaya Yönelik Bir Alan Araştırması. (Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı.
- Dağdeviren, A. (2015). Yerel Halkın Turizmin Sosyo-Kültürel Etkilerini Algılamalarının Yaşam Tarzı Boyutuyla İncelenmesi. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dimitriadis, E., Papadopoulos, D., & Kaltsidou, D. (2013). Attitudes towards tourism development: Residents' perceptions in the islands of Lemnos and Hydra. *Tourismos*, 8(1), 133-151.
- Durmuş, B., Yurtkoru, E. S., & Çinko, M. (2013). Sosyal Bilimlerde Spss Veri Analizi. Beta Basım, İstanbul.
- Ersoy, H. (2017). Turizmin Gelişiminin Yerel Halk Üzerine Sosyo-Kültürel Etkileri: Manavgat Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Filiz, A. (2017). Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Tutumlarının Turizm Gelişim Yaklaşımları Kapsamında Değerlendirilmesi: Mazı Köyü- Türkbükü Karşılaştırmalı Analizi. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Haley, A.J., Snaith, T. & Miller, G. (2004). The social impacts of tourism: A case study of Bath, U.K. *Annals of Tourism Research*, Vol. 32, No.3, pp.647-668.
- Garcia, F. A., Vázquez, A. B., & Macías, R. C. (2015). Resident's attitudes towards the impacts of tourism. *Tourism Management Perspectives*, 13, 33-40.
- Gündüz, E. (2011). Tarihi Kentin Çevresel Kapasite Yöntemi İle Korunması: Mardin Örneği. (Doktora Tezi) Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Güneş, N. (2014). Yerel Halkın Turizm Algısı ve Turizme Katılımı: Antalya Konyaaltı ve Kepez İlçesi Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gursoy, D., Chen, J. & Yoon, Y. (2000). Using Structural Equation Modelling to Assess the Effects of Tourism Impact Factors and Local Residents Support for Tourism Development. 31st Annual Travel and Tourism Research Association Conference Proceedings, June. San Fernando Valley CA, pp.243-250.

- Gursoy, D., Jurowski, C., & Uysal, M. (2002). Resident attitudes: A structural modeling approach. *Annals Of Tourism Research*, 29(1), 79-105.
- Jurowski, C., & Gursoy, D. (2004). Distance Effects On Residents' attitudes Toward Tourism. *Annals of Tourism Research*, 31(2), 296-312.
- Kayış, A. (2008). Güvenirlilik Analizi. İçinde: Kalaycı, Ş. (Ed). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, (ss.403-419), Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- Khizindar, T. M. (2012) Effects of Tourism on Residents' Quality of Life in Saudi Arabia: An Empirical Study, *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 21:6, 617-637, DOI: 10.1080/19368623.2012.627226
- Kim, K. (2002). The effects of tourism impacts upon quality of life of residents in the community (Ph.D Thesis). Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg, VA.
- Kim, K., Uysal, M. ve Sirgy, M.J. (2013) How Does Tourism in a Community Impact The Quality of Life Of Community Residents? *Tourism Management*, 36: 527–540.
- Ko, D. W., & Stewart, W. P. (2002). A structural equation model of residents' attitudes for tourism development. *Tourism Management*, 23(5), 521-530.
- Mardin İl Kültür Turizm Müdürlüğü, <https://mardin.ktb.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 25.12.2019).
- Oh, C. O. (2005). The contribution of tourism development to economic growth in the Korean economy. *Tourism Management*, 26(1), 39-44.
- Puczko, L. ve Smith, M. (2011). Tourism specific quality-of-life index: The Budapest model. in M. Budruk, R. Phillips (Eds.), *Quality-Of-Life Community Indicators for Parks, Recreation and Tourism Management*. New York: Springer.
- Sarı, Y. ve Özdemir, C. (2014). Turizm Gelişiminin Eskişehir Odunpazarı Sakinlerinin Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkisi, 15. Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı, 241-253, Ankara.
- Schalock, R. L. (1996). *Quality of Life: Conceptualization and Measurement*, Vol. 1. Washington, DC: American Association on Mental Retardation.
- Sekaran, U. (2003). *Research Methods for Business: A Skill Building Approach*. John Wiley & Sons.
- Sirgy, M. J. (2001). *Handbook of quality-of-life research: An ethical marketing perspective (Social Indicators Research Series No. 8)*. Alphen aan den Rijn, Netherlands: Kluwer Academic Publishers
- Taylor, S. J., and R. Bogdan (1990). "Quality of Life and the Individual's Perspective." In *Quality of Life: Perspectives and Issues*, edited by R. L. Schalock and M. J. Begab. Washington, DC: American Association on Mental Retardation, pp. 27-40.
- Türker, N., Selçuk, Ş., & Özyıldırım, A. (2016). Turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerine etkisi: Safranbolu Örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 1-13.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2019). Nüfus ve Demografik veriler, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> Erişim Tarihi: 30.08.2019
- Ulucan, E., & Kahraman, N. (2017). Kültür Kenti Mardin'de Turizm Konaklama Arz ve Talebinin Gelişimi ve Analizi, 18. Ulusal Turizm Kongresi 1 (1), 21-27
- Veenhoven, R. (2000). Freedom and happiness: A comparative study in 46 nations in the early 1990s. In E. Diener & E. M. Suh (Eds.), *Culture and subjective wellbeing* (pp. 257–288). Cambridge, MA: MIT Press.
- World Travel and Tourism Council (WTTC) (2018). *The Economic Impact Of Travel and Tourism March 2018*, <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/world2017.pdf>, Erişim Tarihi: 25.12.2019.
- World Tourism Organization (UNWTO) (2019). *International Tourism Highlights, 2019 Edition*. <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152.pdf>, Erişim Tarihi:09.12.2020

© 2020 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).